

## Jezikoslovne stvari.

### Dundar in drongar.

Spisal Dav. Trstenjak.

(Konec.)

Poslušajmo, kako Vopiscus (in Aureliano) drongare popisuje: „Scire dux debet, contra quos drungos, hoc est: globos hostium, quos equites oporteat poni“, in Vegetius pravi: a vagantibus globis, quos drungos vocant.<sup>1)</sup> Vegetius je cvel okoli 300 po Krist. Historično pa je gotovo, da se je leta 253. po Kristusu cesar Volusianus bojeval z Veneti, tako je že takrat znala ta beseda priti do Rimljanov.

Tudi o tem nihče ne dvomi, da je v družbi Gotinov tudi dosti Slovanov se bojevalo proti Rimljanom, in tako je utegnila beseda iz slovanščine priti v gotinščino.

Ako so *φαλαγγίς* in *dundar* dalje *cuneus* dobili ime po: valci, zagvozdi, klinu, drogu, tako tudi *drongar* ne znači druga nego: *φαλαγγίτης* po priliki *drôga* razrejen, razvrsten junak.

V staroslov. se *drong* (дрѡгъ) rabi za: *δοκίς*, Balken, tignum, roženica, greda, novoslov. *drôg*, in Belostenec drug naravnost tolmači: *phalanga e.* \*) Že sufiks *ar*, *drongar* kaže slovensko lice. *Dundar* in *drongar* sta toraj izvirno slovanska, in od Slovanov so si izposodili besedi Nemci, Latini in Grki. Ker iz poména: *drôg*, zagvozda, klin itd. so se izobrazili pomeni: *acies*, ostrina poredjene vojske, *keilförmige Schlachtordnung*, pri Indih (*danda*), Latinih (*cuneus*), Slovanih (*dundar*, *drong*, *drôg*), Macedoncih (*φαλαγγίς*) *στολή*, *στόλος*, *militaris expeditio*, *Kriegszug*, po priliki razrejene vojske nastalo, in sicer tudi po *drôgu*, zagvozdi, gršk. *στόλος*, *Stiel*, *Stengel* (primeri sanskrit. *danda* v pomenu: *caulis plantae*), zato so tudi Bizantinci, postavimo, Leon (Tact.) besedo: *δρογγάριος* preložili: *ὁ μᾶς μοίρας ἀρχαί*, — *τοῦ στόλου*.

Meni se ta razlaga dozdeva naravniša, in ker je podprta z analogičnimi poznamenovanji družih narodov, tudi resničniša, kakor po latinsko-grškem: *drungus*, *δρογγος* izpeljevati iz anglo-saks. *drunga*, kar pomenja godca (*Spielmann*), *drunge*, *conferta multitudo*, staroškand. *drûngi*, *onus*, tudi bi staroslov. ne bi imela oblike *дрѡгаръ*, *drongar*, temoč *дрѡнгаръ*, ako bi beseda bila tujka. Gotinska: *threihā*, *urgeo*, *trudo*, ima po Boppu v novokeltiških narečjih sorodnico: *teilg*, *teilgin*, toda se ne more staviti k besedam: *drong*, *droing*, *tribus*, *populus*, *homines*, *proles*, tudi bi bili mogli oblike *drungus*, *turma militaris*, *drungarius*, *qui drungo praest*, Rimljani ali Grki dobiti po Anglosaksoncih, ker le to germansko narečje pozna obliko: *drunga*, *conferta multitudo*, ali meni ni znano, da bi bil cesar Avrelian imel vojno s saksonskimi Germani, temoč le z Gotini in Markomani. Latinska oblika *drungarius*, *praefectus drungi*, kaže, kakor sem že rekel na slovansko: *drongar*, *drôgar*, primeri: *volar*, *kozar*, *qui bobus*, *capris praest*.

Sicer pa utegnejo besede: *drang*, *dringen*, *drängen*, *ge-dränge*, *threihan* v pomenih: *trudere*, *rivati*, *porivati*, *urgere*, *siliti*, *prতিরavati*, *pre-*

<sup>1)</sup> Vegetius, III. cap. 16. III. cap. 19.

\*) Vuk ima: „druga, fem. drvo kao veliko vreteno, što žene konce prepredaju na njega i pletivo predu. Vreteno se obrne dolje, kad se prede, a druga se obrne uprijeko od sebe“. Toda tudi pri Srbih tiči pomen: vrtenja, valjanja, kroženja — *globorum*, v besedi: *druga*.

mere, tiskati, gnjesti, in *drong*, *drôg*, *drûg* biti praserodne in novoslov. *dreg-nem*, *trudo*, bi iskalo staroslov. *drag*, *dreng*, in iz te bi se pravilno izobrazilo: *drong*, \*) *drôg*, *drug*, tako da v teh besedah tiči prvotni pomen *dreganja*, *τοῦ* *trudere*, *impellere*, prav naravno poznamenovanje za klin, zagvozdo, ošček.

### Ka ali da, pa še kaj družega.

V novejšem času so se jeli, posebno nekteri mlajši pisatelji, v pismenem jeziku poprijemati novotarij, katerih menda še niso prav do dobrega prevdarili. In da se teh novotarij mnogi res držijo neprevdajeno, kaže to, da so njihovi spisi polni slovniških pogreškov, a — brez novotarije pa niso!

Taka se nam godí, na priliko, z besedico *ka* namesti *da*. Na priliko „Dr. N. je dokazal, *ka* je treba, *ka* imamo več zastopnikov“.

Na jezikoslovno rešeto djan ta *ka* ni družega kot naš pismeni kar (latinski *quod*). Vzhodni štajarski in tudi hrvaški Slovenci so relativni *r* sploh odbrusili, zato govore *kaj* ali samo *ka* namesti kar, in res je, da je pri njih ta *kaj* ali *ka* tudi v navadi tam, kjer zahodni Slovenci in sploh vsi južni Slovani imajo *da*.

Ali ko bi mi hoteli to njihovo navado sprejeti v naš pismeni jezik, morali bi po njihovih pravilih pisati kar. Potlej bi se pa gori povedani primer glasil: „Dr. N. je dokazal, kar je treba, kar imamo več zastopnikov“.

Ali nam bo tako všeč? Če pa ne, in če se smemo jezikovim pravilom brez vse skrbi izneveriti, potem odvrzimo relativni *r* tudi drugod in pišimo na pr.: „vrni mi, *ka* ali *kaj* sem ti posodil“.

Naj omenimo pri tej priliki še druge novote, ki je tudi zelo dvomne vrednosti, ta je končnica *ij* namesti *i* v drugem padežu ženske množine, na priliko: debelih kostij, velikih živalij namesto deb. kosti, vel. živali. Res, da se po tej poti naredí razloček med ednino in množino. Al kolikor se po eni strani popravi, toliko se po drugi pokazi. Če namreč beremo: *gostij*, *ladij* itd. Zdaj po novem ne vemo: ali je to od *gostija-e* ali od *gost-i* itd. „Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim“. Ali nam ne bo tedaj bolj kazalo pri starem ostati in se bolj ogibati tistih afektiranih *ij*, ker je ravno tako dobro, če ne bolje?

In čemu oddaljevati se s takim *ka* itd. od pisave naših južnih bratov, le zato, da se piše, kar se v kakem slovenskem kotiču govori, čeravno si jasnost govora s tem v nobenem oziru nič ne pridobi.

Mi Slovenci smo včasih res čudni patroni: enkrat hočemo ves naš jezik slovenski potopiti v hrvaški, — drugikrat pa gojimo tak slovensk partikularizem, da silimo besede v občno pisanje, ki so znane le v kakem slovenskem kotiču.

### Mnogovrstne novice.

\* Za pijanostjo je v severni Ameriki, kakor dr. Everatova statistika kaže, v 8 letih čez 300.000 ljudi umrlo, vsako leto pa jih na Nemškem umrje 40.000, na Rusovskem 15.000, v Belgiji 4000, v Španiji 2500 do 3000, na Laškem 1800, na Francoskem 1500. Po takem so tedaj Nemci največi pijanci!

\* Rusovska razstava v Moskvi, ki bode obsegala vse, kar mornarstvo potrebuje, se bode maja meseca

\*) Primeri: *lonk*, iz korenike: *lenk*, *inflecti*, *curvari*.

leta 1872. odprla. Namenjena je le domačim, rusovskim izdelkom, vendar je vlada ruska željo izrekla, naj bi tudi avstrijska vlada v to razstavo poslala svoje mornarske tehnične in obrtnijske izdelke, ker rusko in avstrijsko mornarstvo ste si v mnogovrstni dotiki.

\* *Velika kmetijska, obrtnijska in umetniška razstava* bode na Dunaji leta 1873.

\* *Banat*, ki ga je svet zmirom žitnico Oggerskega imenoval, je skoro na beraški palici. Še pod vlado Bachovo je imela izvrstno dobre ceste, dobre šole, kupčija je cvetela, obrtnija v Temešvaru skoro tako živahna kakor v Peštu. Poslednja leta pa gré vse rakovo pot, in vseh nadlog je magjarska vlada kriva. Tako piše časnik v Peštu pod naslovom: „Pomagajte Banatu!“

## Dopisi.

**Petrograd 16.** (4.) avgusta. — *η* — Šaljivec „Budilnik“ je narisal pred kratkim branjevca z velikim, zagnjenim kurnikom stoječega pred oknom vredništva znanega političnega lista. Vrednik odpre okno ter vpraša: „Imate li obilo blaga?“ — „Gospod“ — odgovori branjevec — „narod, čem reči, vaši bratje — to so lačneži, planili so mi na kurnik ter me tako rekoč oropali; komaj sem otel za vas to-le“. — Na te besede privleče branjevec iz kurnika za rep veliko mršasto raco. „Ohte, prelepa raca!“ — zavpije vrednik ter stegne obe roki po njej. — Prav iz srca sem se smejal tej šaljivi podobi, tem bolj, ker je merila, da po slovensko-ruski povem, na moj lajbžurnal. Vendar priznavati moram, da je šaljivec za to poletje ni verno uganil. S političnimi kombinacijami se te mesece prav malo pečajo tukajšnji listi; oni k večemu na kratko ponatisnejo, kaj ta ali drugi inostrani list strašnega ali veselega piše. Sicer imajo od glave do pet z domačimi rečmi opraviti. Tako, na primer, so nastenografovali in napisali cele skladanice o podušnih davkih (kopfsteuer). V nekterih zemskih zborih so tudi kmetje-poslanci vrlo govorili o preuredbi takih davkov, posebno po gubernijah okrog Moskve; sploh debate v imenovanih zborih kažejo, da je Moskva res živo srce ruskega naroda, a ne samo geografično središče.

Pri tej priliki moram spet omeniti — dasiravno se liberalnim dušam smešno zdi, kako je kdo mogel absolutistično Rusijo primerjati s konstitucionalno državo — da zdanji ruski absolutizem ni taka pošast, kakor si ta ali uni domišlja. Zemski zbori (ujezdni in gubernski) nimajo inicijativnih pravic, to je res, in njegovi sklepi v stvaréh, ki se tičejo cele države, niso postave; obravnujejo oni pa vendar jako važne stvari, kakoršne so ravno davkovske in šolske zadeve, in take stvari hodijo pred te zборе zato, da vlada izvé želje in potrebe naroda. Ustava v navadnem smislu to ni, je pa jako koristna in praktična šola; ruski narod se tukaj šola za ustavnost, kakor gimnazijalec za više šole. Rusi se mi zde nekako prepričani, da kmalu po oživiljenji zemskih zborov je bila tudi ustava državna vže načrtana; da pa se ni vpeljala v življenje, tega narod ni kriv, tudi dobra volja tistega ne, ki jo je ukazal načrtati. Pa pravlica o tem gré le od ust do ust, napisane je nisem videl, in liberalci kakor Moskvičani menijo, da takrat še ni bil pravi čas za to, se vé da, vsak iz drugih pričín. Da ruski narod vže ni več daleč od te stopinje državnega življenja, najlepše priča njegova zgodovina poslednjih let. Kake premembe ležijo pred našimi očmi! Kako pospešno, pa pri tem previdno se tukaj razvijajo ustanovljenja, za ktera je teklo v nekterih deželah mnogo krvi!

Tudi v ženskem spólu se je izbudilo neko hre-

penenje, neka žeja po višem izobraženji, ki se mi dozdeva ravno samo ruskemu ženstvu svojstvena. Ženske gimnazije se odpirajo v velikem številu, pa nježni spól tirja sedežev tudi na univerzitetnih klopéh. Senat Moskovske univerze je odobril nasvet medicinske fakultete, da, ker zdaj še ni mogoče samostalnih ženskih univerz odpirati, naj se jim na zdanjih privoli ravnopravnost z mladenči, pri tem pa se od slušateljic tirja ravno tako znanje v vseh predmetih, kakoršno od študentov. Za začetek, ko ta postava obveljá, jih menda še ne bodo delali za jezične doktorice, ampak samo za zdravniške. Zakaj tako? mi ni prav jasno; menim, da bi človek tako lahkega srca svojo pravdo, kakor svoje zdravje doktorici zaupal; tukajšnje železnice vročujejo ženskim celó svoj „nervus rerum gerendarum“. (Dal. prih.)

**Iz Brna 5. sept.** (*Telegram „Slaviji“*.) Včeraj so kmečke občine na Moravskem izvolile 23 národnih deželnih poslancev. Slava!

**Iz Zagreba.** (*Skupščina hrvaških učiteljev*) se je pričela z občno sejo 23. dne u. m. Pred začetkom je pevsko društvo „Kolo“ zapelo Preradovičevo pesem „Bože živi“, ktereje je glasbo zložil učitelj Fabković. Po odpeti pesmi je prvomestnik centralnega odbora Fabković učitelje, ki so došli v zborovanje, pozdravil s prijaznim ogovorom ter ga sklenil tako-le: „Sretno mi došli, vi mila bračo iz moje domovine; sretno vi iz Bačke i Banata i stare Srbije; sretno, bračo, iz one Crnogore, koju još nije nitko svladao. Pozdravljam Dalmatince naročito, i Slovince iz Kranjske i Štajarske; Čehom iz Česke i Morave slava; poljskoj braći dovikujem živio; bog poživi Niemca, koji je u najnovije doba i na slovinstvo svrnuo okom“. Potem predstavi zastopnika vlade Janka Jurkovića, ki svoj ogovor končá s temi-le besedami: „Da ste visoki zemaljski vladi dobro došli, najprije vi iz civilne Hrvatske i Slavonije i vojničke krajine; i vi, vriedni gostovi iz drugih zemaljah, koji ste došli na poziv svoje hrvatske braće, da ih poduprete svojim znanjem i iskustvom. Dao bog, da hrvatski narod uzmogne ovu skupštinu pozdraviti kao pokretnicu nove dobe!“

Naposled skupščino pozdravlja tudi zastopnik mesta Zagreba Dragotin Čekuš.

Pozdrave te odzdravljali so potem kakor zastopniki svojih narodov načelnik Smihovski (iz Česke) in zastopnik učiteljskega društva českega Fischer, — dr. Gerstman, Poljak iz Galicije, — deželni šolski svetnik And. Praprotnik iz Ljubljane in glasoviti nemški pedagog Dittes iz Dunaja (ta v nemškem jeziku). „Stopivši v to skupščino — je med drugim rekel — zapazil sem poprsje slavnih učiteljev Komenskega in Pestalozzia, i to mi je bilo simbol, da najveća plemena narodov: nemški i slovanski, hoćeta na polji kulture vzajemno delati. Bog stvarer svet, reče 6. dan: „daj, da vstvarimo človeka“, a ni rekel, „da stvarimo Romana, Germana, Slovana itd.“ Tako morajo govoriti i učitelji, kterim je naloga izobraževati človeka“. (Kolovodje nemški, kakor Anton Auersperg, Rechbauer itd. itd. pa vendar, kedar razmatravajo slovenske šole, zmirom kričijo, da, ko je Bog stvaril svet, je rekel, daj, da stvarimo Nemca!)

Po končanih teh govorih si je skupščina izbrala za predsednika Filipovića-a, za podpredsednika pa Buzolića-a in Mijat-a.

Potem se je pričela obravnava 1. točke dnevnega reda: „Koja je svrha pučkoj školi v sadašnjem vieku, ter kako da se prema tomu uredi njezini vanjski odnošaji?“ Govorilo je o tem predmetu več skupščinarjev in razprava je bila včasih silno viharna. Več iz učiteljske skupščine drugi pot.